

Л. В. Грицик, д-р філол. наук, проф.

ORCID ID: 0000-0002-4802-7937

e-mail: grytskyk@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СТУДІЇ НАД ШЕВЧЕНКОМ: НОВІТНЯ КОМПАРАТИВНА ПАРАДИГМА

Простежуються порівняльні шевченкознавчі дослідження третього, за Е. Касперським, періоду, коли компаративістика постає як окрема форма дискурсу, є "самостійною галуззю пізнавальної рефлексії про літературу і культуру". Визначено основні напрямки досліджень, завдання, простежено ефективність теоретико-методологічних підходів, поле порівняльних вивчень.

Ключові слова: порівняльне літературознавство, шевченкознавство, компаративний дискурс, компаративні підходи, напрямки досліджень, пізнавальні можливості.

Порівняльні студії, вибудовані на матеріалі творчості Т. Шевченка, з'явилися, по суті, з появою його поезій, несподіваних настроями, вражаючим умінням володіти словом, "взаємоузгодженою взаємодією усіх складових літературно-художнього організму" [1, с. 232]. Вони, ці студії, відтворювали тогочасний рівень, можливості української компаративістики, теоретично не усвідомлюваної, як зазначав Д. Наливайко, й методологічно не розробленої [2, с. 96]. На першому плані були генетичні, контактні зв'язки творчості поета, своєрідні "діалогові пари" (Г. Александрова) особистих контактів [3, с. 8].

Осмилення творчості Т. Шевченка у другій половині XIX ст. давало підстави міркувати над особливостями прочитання/сприйняття його у широких регіональних, зональних контекстах (І. Франко, В. Щурат, О. Огоновський, К. Студинський, О. Колесса, М. Сумцов). Так, М. Сумцов, аналізуючи твори Т. Шевченка в контексті напрацювань польських, російських авторів, акцентує на літературних паралелях, "побічних впливах", запозиченнях, наслідуваннях, перекладах. Не раз нарікаючи на "труднощах

подібних досліджень, важливості розширення джерельної бази" [4, с. 210], проте переконливо доводив, що "Тарас Шевченко – поет настільки оригінальний, що всі впливи ... перетворював у своєрідні форми згідно з особливостями його особистого розуму й характеру, у душі українського народного світогляду" [5, с. 191]. Про значення компаративних студій Шевченкової творчості у науковій лабораторії вченого свідчить рекомендований показник тем для студій над ними [5, с. 191–225]. З-поміж інших у ньому "Порівняння Шевченка з Дантом", "Порівняння Шевченка з Містралем, Гебелем, Бернсом і Беллі" [5, с. 224–225] із розставленими М. Сумцовим – поліглотом, знавцем західноєвропейських літератур – акцентами на найголовніших моментах і важливих джерелах. Серед них і Т. Звїздочот – Трохим Зінківський – автор низки публікацій про Т. Шевченка ("У світлі європейської критики", "Правда", 1890, т. 3, вип. 7, с. 21–29), виданих Б. Грінченком. Сам акцент на увазі до критики у вивченні творчості Т. Шевченка у міждисциплінарних контактах важив немало. Про це свідчать і звернення М. Сумцова до публікацій в "Раді", "Украинской жизни", "Вістях", "Рідному краї", "Киевской старине" [5, с. 197], спроби тим самим повернути висліди в русло комплексних досліджень на різних – тем, мотивів, образів – рівнях, у ретро- та перспективному аспектах.

Аналізуючи порівняльні шевченкознавчі студії кінця XIX – початку XX ст. Г. Александрова зазначає, що вони в основному були пов'язані з висвітленням творчості поета і досягненням певних періодів, дразливих питань у самій українській літературі (як це спостерігалось свого часу у П. Куліша, М. Костомарова, М. Драгоманова, І. Франка). Загалом же "освоєння спадщини Шевченка, – уточнює авторка, – ще не відзначалося науковою глибиною, порівняння були занадто загальні" [3, с. 239]. Процес розвитку і розмежування порівняльних студій, в основі яких були контактено-генетичні, типологічні підходи, віддзеркалювали шевченкознавчі праці, серед яких особливий резонанс викликали висліди М. Филиповича, О. Колесси, В. Щурата, В. Гнатюка. "Класичним зразком генетичного аналізу" залишилося при часом гострих суперечках, дискусіях Франкове «Переднє слово до "Перебенді"». По тому, як "рафінувалося" (І. Айзеншток)

шевченкознавство, еволюціонували й порівняльні студії – від констатації схожості з іншими авторами, впливів, жанрової типології тощо (апогей тем, проблем наростав), простеження різних форм зв'язків до типологічних схожостей творчості Шевченка у світовому контексті: "порівняльний метод", – підсумовує Г. Александрова у "Компаративних розмислах над творчістю Шевченка" [3, с. 235–312], – дав змогу глибше проникнути у світ його творчості, розглянути принципи її структурування, моделювання образної системи, докладно розглянути форми...» [3, с. 312]. Наукові висліди учасників філологічного семінару, серед яких П. Филипович, О. Багрій, Л. Білецький, Д. Чижевський, активно послуговуючись напрацьованими на той час методами, розвивали можливості насамперед порівняльної типології. На жаль, масштаби використання порівняльного методу на початку ХХ ст., від 30-х рр., змінилися. Це стосувалося не лише "меж" дослідження, предмета, завдань, а й політичної ситуації в країні, що позначилася на розвитку наукової думки загалом: "пафос порівняльних студій був національним" [3, с. 361], час вимагав іншого. Має рацію О. Тетеріна, яка, осмислюючи феномен української еміграційної компаративістики, зауважувала, що потреба у компаративних студіях зростала, надто, коли мова йшла про її еміграційний відлам: "завдяки йому, зокрема, збережено вітчизняні традиції, а водночас, – уточнює дослідниця, – збагачено методологічний інструментарій галузі та накреслено перспективи її розвитку у світовому науковому просторі" [6, с. 1]. Серед учених, що рухали українське порівняльне літературознавство, розкриваючи національну літературу як складник європейського художнього, естетичного простору, Ю. Бойко-Блохін, Л. Білецький, В. Державин, І. Качуровський, О. Колесса, Д. Чижевський та інші [6]. Працюючи на різному матеріалі, вибудовуючи своєрідні моделі досліджень, у яких поєднувалися контактено-генетичні й типологічні підходи з іншими методами, еміграційні вчені розвивали українську компаративістику, намагалися осмислити її у світовому контексті. Такого характеру набула й низка праць з історії української літератури, де постать Т. Шевченка займала своє

почесне місце ("Про деякі перегуки Шевченка зі світовим письменством" І. Качуровського, "Творчість Шевченка на тлі західноєвропейської літератури" Ю. Бойка-Блохіна, праці Л. Білецького, В. Державина, Д. Чижевського). Компаративні студії цього періоду, підсумовує Г. Александрова, репрезентують період "від порівняння як способу читання текстів до побудови історії національної літератури, у якій компаративне мислення є важливим чинником" [3, с. 13]. Праці М. Возняка, Л. Білецького, В. Щурата виробляли нові (актуальні й дотепер) вектори порівняльного вивчення літератури, видів і форм міжлітературних взаємин: "справжнє студіювання життя і творчості поета лише починається ..." – мислив П. Филипович у проредагованому ним Шевченківському збірнику 1924 року (Київ, Сорабкоп) Не залишився він і поза увагою М. Зерова, який сприйняв його як подію, що спонукає до роздумів: "На порядку дня стоїть тепер детальне і пильне вивчення всього, що стосується Шевченка, біографічних фактів, текстів, громадських поглядів, оточення і впливів, мистецької техніки, – ділився думками М. Зеров, – і при тому вивчення, що озброєне методом і здібне при потребі порвати з навичними поглядами і готовими схемами" [7, с. 173]. Помітним було прагнення простежити різні види і форми міжлітературних взаємин і не тільки літературні впливи, запозичення, а й схожості тематичні, жанрові, "генезу поодиноких поем"; з-поміж іншого – зворотні впливи української літератури на європейські. Позитивістський (за Е. Касперським) період української компаративістики відзначений активним проникненням (завдяки І. Франкові, М. Драгоманову А. Кримському, М. Калиновичу) на Схід. Цей напрямок не тільки розширював поле обсервації, але й спонукав до пошуків нових підходів, зокрема, напрацьованих іншими галузями знань: історією, релігієзнавством, етнологією тощо. І, найголовніше, розвитком самої літератури кінця XIX – початку XX ст. Уже перечитуючи О. Колессу, Л. Білецький не випадково зауважував, що праця вигравала там, де автор слідував методологічним прийомам порівняльного дослідження: "Др-р Колесса дає перевагу методі історично-порівнянній і цілком слушно, – зауважує автор, – підкреслює те значіння, яке ця метода здобула у приложенню

навіть до нашої літератури" [8, с. 263]. Заслугує на увагу при цьому наголос Л. Білецького на "поглиблення студій над психологією творчості".

Оглядаючи "зіставного" характеру праці, Л. Білецький схвально відгукується про відзначені увагою до літературно-формальних чинників, вивчення традиційних сюжетів та образів, зокрема й у Шевченка: "тон вищої поваги, що многим його поемам надав закраску пророцтва" [8, с. 281].

Помітно в порівняльних студіях цього періоду вивчення як внутрішньолітературних контактів, так і міжлітературних. Захоплення контактними – внутрішніми і зовнішніми – впливами активізувало появу нових шевченкознавчих праць, позначилося і на прочитанні / перепрочитанні Шевченкових творів, але, як міркує Л. Генералюк, "панорама розгорнутих дослідницьких сюжетів у різних ідеологічних ракурсах усе ж не замінить тлумачення реальної ... особистості, близької за своєю еволюційною програмою творця до ренесансних титанів, з якими його порівнюють" [9, с. 5].

Зміна загальної парадигми літературної компаративістики, яка активно заявила про себе з другої половини ХХ ст., репрезентована розвитком порівняльно-типологічних студій, помітно розширила діапазон досліджень: генетико-контактологія "інтегрувалася" порівняльною типологією: вона не стільки "підпорядковується її (типології – Л. Г.) завданням і концептам", як переконував Д. Наливайко, скільки відзначена "іншими" до неї підходами та "іншою" її інтерпретацією [10, с. 20].

Порівняльні підходи активно використовуються при розробці важливих проблем теорії та історії літератури. Компаративна складова – невід'ємна у творених історіях української літератури, як авторських (Д. Чижевського, П. Білоуса, Ю. Коваліва), так і нових академічних. Від проблем порівняльної поетики до "широкого спектру інваріантів і регулярностей" [11, с. 126] – такий обсяг можливостей і завдань українського порівняльного літературознавства, яке, збагачуючись досвідом європейських компаративних шкіл та напрацюваннями інших галузей гуманітарних наук, розширює свої можливості, розвиваючи нові напрямки досліджень.

Теоретико-методологічний дискурс компаративістики другої половини ХХ ст. позначився на шевченкознавчих студіях, що помітно на розробці пріоритетних гостроактуальних проблем. Згадати хоча б Ключекове прочитання теми "Кавказу" як "першого масштабного у світовій літературі твору антиколоніального спрямування" [12, с. 5] або його ж спостереження над мистецтвом Шевченкового живописання словом у зв'язку із появою дослідження Л. Генералюк "Універсалізм Шевченка: взаємодія літератури і мистецтва" [12, с. 7]. "Спроба осмислити Шевченка цілісно, в руслі компаративістики або інтерсеміотики ..., – констатує дослідниця, – на жаль, поки що не здійснена – надто масштабним є його доробок і в одній, і в другій галузі" [9, с. 14]. Напрацьовані методологічні стратегії дозволили авторці, так само, як і Г. Ключекові, виробивши відповідні "технології" вислідів, розкрити глибини творчості Шевченка.

З-поміж багатьох компаративних студій, вибудованих на матеріалі творчості Т. Шевченка, увагу привертають дослідження Ю. Барабаша, які помітно відходять від бінарних студій і розглядають її в широких регіональних, зональних вимірах, акцентуючи увагу на типологічно-спільному і відмінному, тому, що виразно показує обличчя національної літератури. «Ми є свідками подій в українській компаративістиці взагалі й у шевченкознавстві зокрема, – відзначала В. Смілянська про книгу Є. Нахліка "Доля – Los – Судьба (Шевченко і польські та російські романтики)", що з'явилася 2003 року, – йдеться про капітальне синтетичне дослідження, де розглянуті у взаємному віддзеркаленні найскладніші, здебільшого дискусійні проблеми світогляду і творчості чільних національних поетів-романтиків» [13, с. 568]. Автор свідомо відходить від традиційних досліджень бінарних зв'язків, впливів тощо. Це той достойно поцінований ученим матеріал, на якому вибудовується нова парадигма українського порівняльного літературознавства, де особливі акценти зроблені на відмінному; подібності й відмінності простежуються без видимих слідів впливів, запозичень, відштовхувань. Для Є. Нахліка важливо "по-новому" висвітлити творчу постать Шевченка на тлі співвідносних з ним митців слова [13, с. 8]. "Компаративістичний підхід, – зауважує він, – дає змогу ... вловити і зрозуміти загальні

закономірності розвитку національних літератур і світової літератури, авторських філософських, ідеологічних та естетичних шукань ..." [13, с. 9]. У своєму синтетичному дослідженні Є. Нахлік надає особливого значення тлу, "об'ємному поглядові на літературу", у тому числі й "діалогові з певним колом посередництва", простеженню "полів інтертекстуальних відношень" [13, с. 11–13], вибудові компаративного порівняльного ряду, у якому перечитує Шевченка, спостерігає над його художніми пошуками і творчою індивідуальністю.

Окрім методологій літературознавчих автор послуговується задля досягнення мети і напрацьованими іншими галузями. Абсолютно не випадковим є звернення до психоаналізу, погляду на твір як одну із форм освоєння дійсності (міметичне освоєння). Для цього важливо показати "долю реальної авторської особистості" [13, с. 10], простежити крізь призму компаративістики процес формування особистісного пізнання світу і людини в ньому, свою "філософську антропологію", те, як Шевченко "прагнув продіставатися у трансцендентальне" [13, с. 12], і як відмінність психологічних типів позначилася на слові.

На шляху до індивідуально-авторського, "без наліпок", осмислює поетичну спадщину Т. Шевченка І. Дзюба. Складність матеріалу, на якому розкриває автор індивідуальність митця, визначена мета, завдання, потребували інших підходів. У центрі дослідження – Т. Шевченко як "найхарактеристичніша" (М. Дашкевич) постать епохи, письменник, що став символом української літератури. Відтак для автора важливо було показати Шевченкову різножанрову творчість у широкому контексті розвитку свого письменства (з акцентом на традиціях і новаторстві), в оцінці критики, а також слов'янському та західноєвропейському контекстах. У дослідженні задіяні як контактено-генетичні, так і типологічні підходи, різні їх види, форми. Не zostалися поза увагою не тільки внутрішні, а й зовнішні контакти (за Д. Дюришиним) [14, с. 102–103] у найрізноманітніших проявах: епохи, стилю, поетики тощо, які найчастіше були "імпульсами саморуху і каталізатором літературного розвитку" [11, с. 73], засвідчували читаність Шевченка, що позначалася на слові, як-от у "Перебенді". Цю

працю І. Дзюби можна оцінити словами самого автора, сказаними з приводу дослідження Ю. Барабаша. "Тарас Шевченко – імператив України. Історіо- й націософська парадигми", які стосуються "збалансованості методологічних підходів і переконливості історичного й компаративістського". Незважаючи на те, що шевченківський том, підготовлений І. Дзюбою [15, с. 782], мав зберегти ті основні параметри, за якими, як відзначав М. Жулинський [15, с. 6], збудовані інші томи нової історії української літератури, підходи компаративні, їх розмаїття і функції не помітити не можна. У прочитанні Т. Шевченка використані різні методології, вражає багатющий масив осмисленого фактичного матеріалу, який максимально працює на задум, автор сумлінно відчитує твори на різних рівнях, залучаючи тексти фольклорні, слов'янських, західноєвропейських літератур, на тлі яких постає в огромі свого таланту і самобутності раз по раз переконуючи: "треба вміти читати. Шевченко – поет глибокий і складний" [15, с. 14], наголошуючи: "Майстер іде слідами генія". І далі, міркуючи над зацентованими привілеями генія, образами ліричного героя, ще раз підкреслить: "І все-таки: Майстер іде слідами Генія" [15, с. 728]. І. Дзюба відстежив у поезії Т. Шевченка і біблійні сліди, і образність поетів інших цивілізацій і, як сам згадував, "експресію і метафорику модерної поезії" [15, с. 728]. Порівняльна поетика дозволила поміркувати над принципами творення образів, знаковими для Шевченкової поезії виражальними засобами. Загалом це дослідження постає як компаративна історія поетики Т. Шевченка, її еволюції. "Для кожної з іпостасей ліричного суб'єкта, – спостеріг свого часу Л. Новиченко, думку якого озвучує І. Дзюба, пристаючи до неї, – поет знайшов адекватні виражальні засоби і в кожній залишився самим собою – Тарасом Шевченком" [15, с. 728]. Шевченкознавче дослідження І. Дзюби суголосне тим теоретичним і методологічним парадигмам у компаративістиці, які, за спостереженнями С.-Т. Зепетнека, можуть ефективно працювати в літературознавстві в цілому [16, с. 148]. При тому, що дослідження виконане в рамках академічного тому, де є свої правила і норми, ця студія плюрисдисциплінарна. У ній застосовані три основні типи методологічного позиціонування,

рекомендовані американським теоретиком: внутрішньо-дисциплінарна, мульти- і плюродисциплінарна із концентрацією уваги перш за все на літературі, на творчості Шевченка. Своїми спостереженнями І. Дзюба утвердив новий рівень розвитку українського порівняльного літературознавства, перспективні підходи і методології, пріоритети уважного/всебічного прочитання текстів у широких контекстах. Типи методологічного позиціонування, визначені С.-Т. Зепетнеком, активізовані і в студіях О. Бороня [17]. На перший погляд тема, облюбована автором, не нова (Н. Чамата, В. Смілянська, Ю. Барабаш та ін.). Визначене завдання, його мета спонукають дослідника поєднувати різні порівняльні підходи (контактно-генетичні, типологічні), застосовувати методологію полілогу, яку використовує, наприклад, Ю. Барабаш, міркуючи над українською літературою в контексті світовому, і в багатьох порівняльних студіях увагу приділяє інтертекстуальним, наратологічним концептам. Аналізуючи Шевченкову прозу О. Боронь намагається "побачити" / оцінити повісті в національному літературному процесі і крізь них (повісті) відобразити "картину вітчизняного письменства" [17, с. 14]. При цьому ідея гомогенності, продуктивності різних підходів приймається О. Боронем так само, як і основних наратологічних концептів. Важливим тут є прагнення не випустити із поля зору того, як "взаємодіють" окремі Шевченкові прозові твори з поемами (напр., "Наймичкою"), а також, як і в інших дослідників, увага до проблем порівняльної поетики: жанрових особливостей, прийомів оповіді, зокрема, своєрідного синтезу елементів романтизму та реалізму у творах. Для дослідника найголовніше – розкрити художні властивості повістей (вкотре хочеться згадати "Наймичку", "Княгиню"), чинники, що стимулювали їх появу. "Наймичка", – пише О. Боронь, – виявляє всі ті властивості, прозової манери Шевченка, яким він не зраджував і в решті своїх восьми відомих повістях ... [17, с. 62], так само, як і "потужному інтертекстуальному полю", в якому перебувала творчість Шевченка, на чому не раз наголошує автор (напр., повість "Княгиня" і твори Шеллі, Діккенса та ін.).

Акцентуючи на спорідненості художніх засобів, наративних прийомів у російських повістях Шевченка, визначаючи окремі

типологічні подібності в них, дослідник переконливо показує їх відмінність, як із погляду жанрового (це – морально-етична повість), так і тематичного: "демократизм, – підсумовує О. Боронь, – споріднює Шевченка з Квіткою, який одним із перших вивів на перший план селянина" [17, с. 32]. Те ж стосується і використання у повістях досвіду європейських літератур. Важливо, що для зроблених припущень, утвердження тих чи тих позицій, О. Боронь звертається до першоджерел – щоденника, листування, першодруків, їх варіантів: коли фактаж на місці – він не заважає. Дуже доречні і переконливі при цьому акценти на алюзіях, цитатах, лектурі, згадках про інші твори, порізному зафіксовані ознаки перехідної (від романтизму до реалізму) епохи. Чітко визначені дослідником завдання вимагали від автора узгодження методологічних прийомів, аби у роботі з матеріалом уникати зайвої описовості. Найперше, це прагнення розкрити Шевченкові повісті як важливий, специфічний багатьма моментами складник його творчості, що став "фактом українського літературного процесу, але й багато що змінив у ньому". Тут автор повністю пристає до висновку В. Поліщука [18] про художню прозу Шевченка як "невлучний складник української літератури". Дослідник виявляє особливий інтерес до "семантичного поля" Шевченкових повістей, шляхів урізноманітнення форм міжтекстової взаємодії, що позначилося на тканині повістей і помітно "зміцнило" та поглибило порівняльну базу зіставлень, розкрило "механізми функціонування творів у парадигмі світової літератури" [17, с. 448]. Шевченкознавчі студії активізували інтертекстуальні дослідження, які в різних формах і проявах, як зауважував Д. Наливайко, акцентувалися при застосуванні інших методологій. Використання інтертекстуальних технологій, це показала і праця О. Бороня, трансформованих, видозмінених, урізноманітнювало підходи до висвітлення Шевченкових повістей, долаючи перешкоди, на які не раз вказував і С.-Т. Зепетнек у "Новій компаративістиці як теорії і методів" [16]. Подібні компаративні студії, відзначав дослідник, "поглиблюють наші висліди за допомогою багатостороннього підходу, ґрунтованого на академічно строгому й багатовекторному знанні й точній методології" [16, с. 153].

Напрацьований українським порівняльним літературознавством кінця XIX – початку XX ст. досвід, щільний зв'язок / опертя на методології теорії літератури, використання технологій інших галузей знань сприяють, як показують шевченкознавчі студії, всебічному осягненню об'єктів літературного дослідження, за словами А. Фоккеми, "новому баченню наукової цінності дослідження" [19, с. 165]. Важливим принципом сучасних шевченкознавчих студій є використання можливостей різних галузей знань, "різноманітних напрямів інтертекстуалізації літератури у широких царинах дискурсу" [17, с. 281] з метою адекватно відображати сучасний об'єкт дослідження, долаючи відокремленість гуманітарних наук на шляху до культуральних студій: поле компаративістики, підсумовував Е. Касперський, простягається "як на загальні літературні явища, так і на конкретику, в них закладену" [20, с. 540].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клочек Г. Синергія літературного твору: навч. посіб. з теорії літературного твору. Дніпро: Середняк Т. В., 2020. 240 с.
2. Наливайко Д. Теорія літератури й компаративістика: навч. посіб. К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2006. 347 с.
3. Александрова Г. Помежів'я (українське порівняльне літературознавство кінця XIX – першої третини XX ст.): Монографія. К.: ВПЦ "Київський університет", 2009. 416 с.
4. Сумцов М. О мотивах поезії Т. Г. Шевченка // Киевская старина. 1898. № 2. С. 210–228.
5. Сумцов М. Шевченкознавчі студії. до 165-річчя від дня народження: [статті, рецензії, бібліографія]; НАН України. Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. К.: Четверта хвиля, 2019. 303 с.
6. Тетеріна О. Феномен української еміграційної компаративістики: діапазон руху, пошукові орієнтири, європейський контекст [Автореф. д-р філол. наук]. К.: Прінтцентр, 2021. 40 с.
7. Зеров М. Шевченківський збірник // Україна. 1924. № 3.
8. Білецький Л. Основи літературно-наукової критики (спроби літературно-наукової методології). Том 1. Книга перша. Прага: Український громадський видавничий фонд, 1925. 307 с.
9. Генералюк Л. Універсализм Шевченка. Взаємодія літератури і мистецтва. К.: Наукова думка, 2008. 544 с.
10. Наливайко Д. Компаративістика й історія літератури. К.: Акта, 2007. 426 с.
11. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство. К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2008. 431 с.
12. Клочек Г. Поетика візуальності Тараса Шевченка. К.: Академвидав, 2013. 252 с.

13. Нахлік С. Доля – Los – Судьба: Шевченко і польські та російські романтики. Серія "Літературознавчі студії". Вип. 8. Л., 2003. 568 с.
14. Дюришин Д. Теория сравнительного изучения литературы. М.: Прогресс, 1979. 320 с.
15. Дзюба І. Тарас Шевченко // Історія української літератури. У 12 т. Т. 4. К.: Наукова думка, 2014. 782 с.
16. Зепетнек С.-Т. Нова компаративістика як теорія і метод // Сучасна літературна компаративістика: стратегія і методи. Антологія. К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2009. 487 с.
17. Боронь О. Спадщина Кобзаря Дармограя. Джерела, типологія та інтертекст Шевченкових повістей. К.: Критика, 2017. 489 с.
18. Поліщук В. Повісті Т. Шевченка і розвиток повістєвого жанру в українській літературі (до постановки проблеми) // Шевченко і європейська культура. Зб. праць 33 наукової шевченківської конференції. Черкаси: Брама, 2000. С. 190–196.
19. Fokkema D. Comparative Literature and the New Paradigma // Canadian Review of Comparative Literature. 1983. P. 13–14.
20. Касперський Е. Про теорію компаративістики // Література. Теорія. Методологія. К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2006. 543 с.

REFERENCES

1. Klochek H. Synerhiia literaturnoho tvoru: navch. posib. z teorii literaturnoho tvoru. Dnipro: Seredniak T. V., 2020. 240 s. (in Ukrainain)
2. Nalyvaiko D. Teoriiia literatury y komparatyvistyka: navch. posibnyk. K.: Vyd. dim "Kyievo-Mohylianska akademiia", 2006. 347 s. (in Ukrainain)
3. Aleksandrova H. Pomezhiwia (ukrainske porivnialne literaturoznavstvo kintsia XIX – pershoi tretyny XX st.): Monohrafiia. K.: VPTs "Kyivskyi universytet", 2009. 416 s. (in Ukrainain)
4. Sumtsov M. O motyvakh poezyi T. H. Shevchenka // Kyevskaia staryna. 1898. № 2. S. 210–228. (in Ukrainain)
5. Sumtsov M. Shevchenkoznachchi studii. do 165-richchia vid dnia narodzhennia: [statti, retsenzii, bibliohrafiia]; NAN Ukrainy. In-t literatury im. T. H. Shevchenka. K.: Chetverta khvyliia, 2019. 303 s. (in Ukrainain)
6. Teterina O. Fenomen ukrainskoi emihratsiinoi komparatyvistyky: diapazon rukhu, poshukovi oriientyry, yevropeiskyi kontekst. K.: Printtsentr, 2021. 40 s. (Avtoref. d.f.n.) (in Ukrainain)
7. Zerov M. Shevchenkivskyi zbirnyk // Ukraina. 1924. № 3. (in Ukrainain)
8. Biletskyi L. Osnovy literaturno-naukovoi krytyky (sproby literaturno-naukovoi metodolohii). Tom 1. Knyha persha. Praha: Ukrainskyi hromadskyi vydavnychiy fond. 1925. 307 s. (in Ukrainain)
9. Heneraliuk L. Universalizm Shevchenka. Vzaiemodiia literatury i mystetstva. K.: Naukova dumka, 2008. 544 s. (in Ukrainain)
10. Nalyvaiko D. Komparatyvistyka y istoriia literatury. K.: Akta, 2007. 426 s. (in Ukrainain)
11. Budnyi V., Ilnytskyi M. (2008). Porivnialne literaturoznavstvo. K.: Vyd. dim "Kyievo-Mohylianska akademiia", 431 s. (in Ukrainain)

12. Klochek H. Poetyka vizualnosti Tarasa Shevchenka. K.: Akademvydav, 2013. 252 s. (in Ukrainian)
13. Nakhlik Ye. Dolia – Los – Sudba: Shevchenko i polski ta rosiiski romantyky. Seriia "Literaturoznavchi studii". Vyp. 8. L., 2003. 568 s. (in Ukrainian)
14. Diuryshyn D. Teoriia sravnitel'nogo izucheniia literatury. M.: Prohress, 1979. 320 s. (in Russian)
15. Dziuba I. Taras Shevchenko // Istoriiia ukrainskoi literatury. U 12 tomakh. Tom 4. K.: Naukova dumka, 2014. 782 s. (in Ukrainian)
16. Zepetnek S.-T. (2009). Nova komparatyvistyka yak teoriia i metod // Suchasna literaturna komparatyvistyka: stratehiia i metody. Antolohiia. K.: Vyd. dim "Kyievo-Mohylianska akademiia", 487 s. (in Ukrainian)
17. Boron O. Spadshchyna Kobzaria Darmohraia. Dzherela, typolohiia ta intertekst Shevchenkovykh povistei. K.: Krytyka, 2017. 489 s. (in Ukrainian)
18. Polishchuk V. Povisti T. Shevchenka i rozvytok povistevoho zhanru v ukrainskii literaturi (do postanovky problemy) // Shevchenko i yevropeiska kultura. Zb. prats 33 naukovoï shevchenkivskoi konferentsii. Cherkasy: Brama, 2000. S. 190–196. (in Ukrainian)
19. Fokkema D. Comparative Literature and the New Paradigma // Canadian Review of Comparative Literature. 1983. P. 13–14. (in Ukrainian)
20. Kasperskyi E. Pro teoriu komparatyvistyky // Literatura. Teoriia. Metodolohiia. K.: Vyd. dim "Kyievo-Mohylianska akademiia", 2006. 543 s. (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 16.10.23

L. V. Hrytsyk, DSc (Philol.), Prof.
ORCID ID: 0000-0002-4802-7937
e-mail: grytsyk@ukr.net

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

STUDIES ON SHEVCHENKO: THE NEWEST COMPARATIVE PARADIGM

This paper examines the comparative Shevchenko studies of the third period, according to E. Kaspersky, when comparative studies emerged as a separate form of discourse, "an independent branch of cognitive reflection on literature and culture." The author identifies the main research areas, tasks, and the effectiveness of theoretical and methodological approaches, including the field of comparative studies.

Keywords: comparative literature, Shevchenko studies, comparative discourse, comparative approaches, research directions, cognitive possibilities.